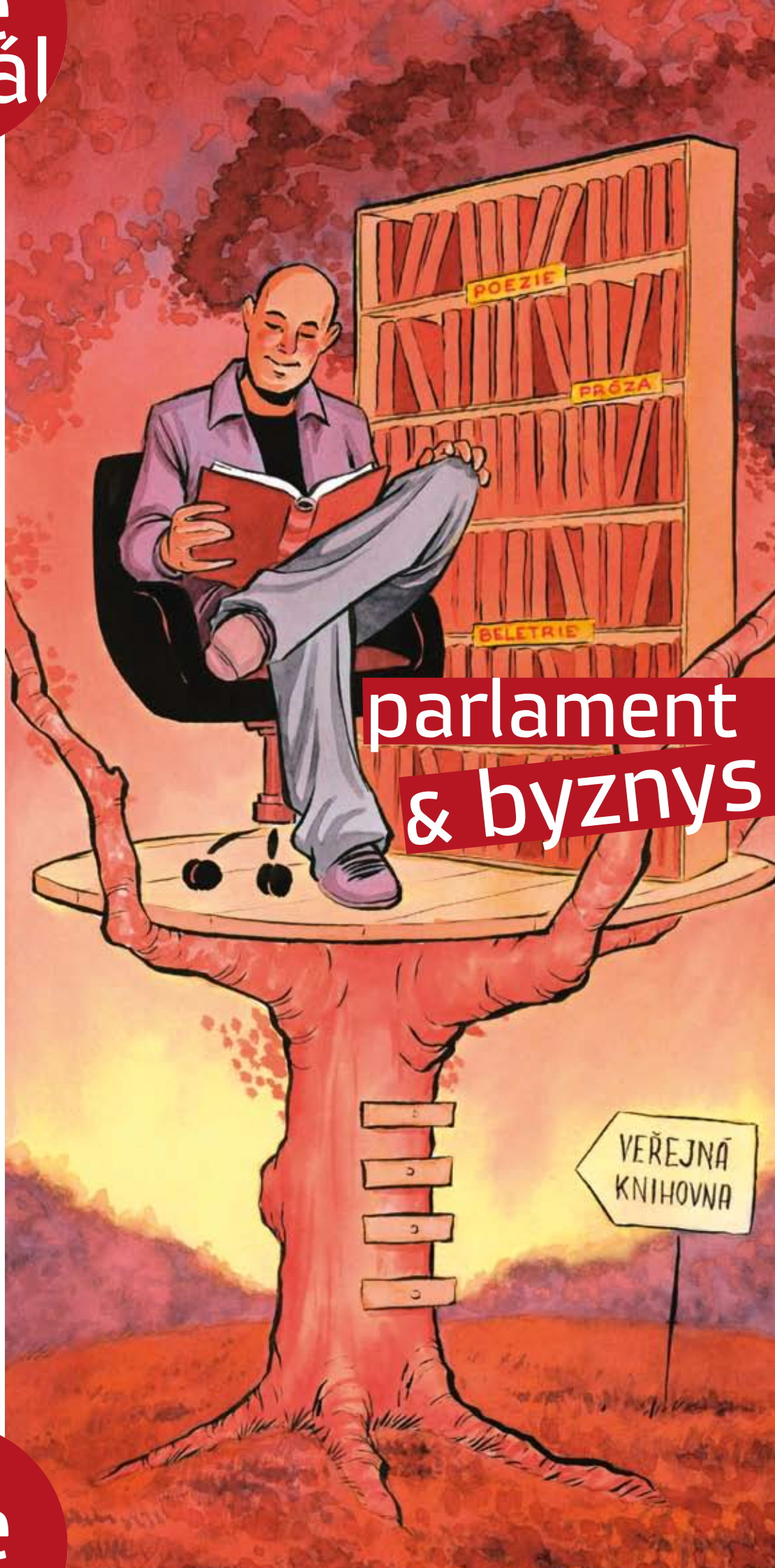

EKOLOGICKÉ BUDOVY

spe
cial

spe

parlament
& byznys

VEŘEJNÁ
KNIHOVNA

Mahulena Svobodová: Zateplení fasády a nová okna nemusí přinést žádoucí úspory >

Architektka Mahulena Svobodová se v současnosti zabývá snižováním energetické náročnosti u specifického druhu staveb – památkově a kulturně cenných budov. A mimo jiné tvrdí, že by veřejné instituce měly sídlit v „zelených budovách“, stát by měl jít v tomto příkladem.

E15: Při seznamování s vaší prací jsem narazil na pojem zelená architektura. Můžete ho vysvětlit?

V první řadě je třeba říct, že asi ne všichni tento pojem chápou stejně. Já ho chápu obecněji ve smyslu nejen zdravého životního prostředí, podpory obnovitelných zdrojů energie a udržitelné užívání těch primárních, ale také jako krásné a podnětné prostředí pro život. Je to tedy architektura určitým způsobem ekologická, což lze ale také chápat různě. Samozřejmě sem patří problematika spotřeby energie staveb, která je dána českými normami. Například, co to je nízkoenergetický či pasivní dům, je přesně dané. Zelená architektura má ale několik dalších aspektů. Třeba jaké materiály se při stavbě používají, respektive zda jsou ekologické, přičemž je v této věci třeba zvažovat prakticky totéž, co u biopotravin.

E15: Jak to myslíte?

U biopotravin je nutné klást si otázky typu, zda je biomrkev vypěstovaná v Chile a dovezená do ČR ekologičtější než mrkev tuzemská, která ale nemá příslušný certifikát. Analogicky to platí i pro stavební materiály. Mimo jejich výrobu je důležitý i způsob a vzdálenost dopravy na stavbu nebo to, zda ve chvíli, kdy doslouží, přírodě uškodí, nebo naopak. Zároveň je možné uvažovat o míře ekologičnosti ve smyslu společenském či kulturním. Například rekonstrukci ve stávající zástavbě či novostavbu v existující struktuře města v principu považuji za ekologičtější než ekologickou stavbu na nově zabraném pozemku nebo mimo existující strukturu.

E15: V poslední době se specializujete na takzvané zelené památky. O co jde?

Náš projekt Zelené památky vznikl jako zakázka Státního fondu život-

ního prostředí. Jeho smyslem bylo hledat příklady staveb, které byly obnoveny s ohledem na šetrné využívání zdrojů energie, a jejich památková hodnota nebyla touto úpravou ohrožena. Naopak lze říct, že dala stavbě perspektivu budoucí existence a je příkladem kvalitní architektury. Zelená památka ovšem může být rovněž stavba, která není památkově chráněna podle zákona. Pokud jde o samotný termín zelené památky,

> Na rozdíl od většiny soukromých investorů má stát prostředky na to, aby opravil a užíval také památkově cenné stavby

vymysleli jsme si ho sami právě pro potřeby zmíněného projektu, byť podobné iniciativy existují i v zahraničí. Například v USA se tomu věnuje organizace Historic Green.

E15: V čem spočívají hlavní rozdíly při rekonstrukci s cílem snížit energetickou náročnost běžné stavby a stavby, která má určitou historickou, kulturní či společenskou hodnotu?

Pro oba typy staveb platí, že je potřeba postupovat maximálně uvážlivě a konzultovat všechno s odborníky, protože jakékoli úpravy, jako je například zateplení fasády stávající stavby, vždycky znamenají změnu jejího chování. To může přinést různé nežádoucí efekty, jako vznik plísní, takže je potřeba naučit se jinak budovu užívat, třeba změnit způsob větrání a tak dále. A tím spíš je opatrnost na místě u staveb, jejichž charakter chcete, nebo musíte zachovat. Takové stavby by nemělo být možné –

zjednodušeně řečeno – dokola obalit polystyrenem a vyměnit všechna okna. U památkově cenných staveb je nutné brát zvláštní ohled na jejich původní charakter, avšak ze zkušeností nabytých v průběhu projektu víme, že je možné i památkově hodnotnou stavbu upravit tak, aby byla úspornější, a přitom ji nezničit.

E15: Co se tedy dá u těchto budov dělat jiného?

Často bývá levnější, a z hlediska životnosti a celkové kvality stavby také udržitelnější, zvolit kombinaci menších opatření. Například pouze zateplení fasády směrem do dvora, popřípadě vůbec žádné fasády, ale jen vodorovných konstrukcí, třeba stropu nad vrchním patrem nebo půdy. Výrazně zlepšit tepelné vlastnosti oken lze často, nejsou-li úplně zničená, kvalitní opravou či přidáním těsnění. Výrazně pomoci ale může obyčejné vysušení spodní stavby a sklepů, což by měl být jeden z prvních kroků. Všechny tyto úpravy je pak dobré kombinovat s moderními technologiemi. Využít solární kolektory na ohřev teplé užitkové vody, dešťovou vodu ke splachování nebo osadit střechu fotovoltaickými články, a získat tak vlastní elektřinu alespoň pro osvětlení společných prostor a podobně. Velké úspory zpravidla přinese také výměna nebo úprava systému vytápění, kvalitní centrální zdroj vytápění s možností individuální regulace pro jednotlivé části stavby, například byty. Případně pomůže využití systému inteligentního řízení budov. Rozhodně u těchto staveb platí, že je každá jiná a pro každou z nich je nutné vymyslet komplex úprav takzvaně na míru.

E15: Takže nelze říct, že by rekonstrukce památkově cenné stavby musela být nutně dražší?

Myslím si, že ne, záleží na každé jednotlivé stavbě. U památek je sice, jak už bylo řečeno, potřeba klást důraz

Foto: E15 Robert Zlatohlávek

i na zachování jejich hodnoty či charakteru, ale mnohé historické stavby mají velmi dobré přirozené vlastnosti, které je možné citlivě a efektivně doplnit podle dnešních představ.

E15: Je správná domněnka, že kdyby stát více tlačil na proměnu památkových staveb na zelené památky, mohlo by to

přinést nezanedbatelnou úsporu státnímu rozpočtu?

Především si myslím, že by stát měl jít v tomto směru příkladem. Veřejné instituce by měly sídlit v zelených budovách, novostavby rozhodně. Na rozdíl od většiny soukromých investorů má stát prostředky na to, aby opravil a užíval také památkově cenné stavby. Navíc by tak dal na-

jevo, že je to správné. Stačí si totiž uvědomit to, co se píše v evropské směrnici o energetické náročnosti staveb: podíl „obyčejných“ budov, tedy bez vlivu průmyslu, na spotřebě energie v EU je 40 procent. Celková spotřeba energií po dobu životnosti stavby by se tedy měla stát důležitým hodnotícím kritériem při soutěžích na stavbu či rekonstrukci státem vlastněných staveb.

E15: Mohla byste uvést příklad úspory energie, jaké lze při rekonstrukci dosáhnout, na konkrétní zelené památce?

Napadá mě rekonstrukce dvou sousedících činžovních domů z konce 19. století v Praze na Janáčkově nábřeží. Byly obnoveny v mnohém nad možnosti běžného stavebníka, ale princip jejich renovace je z hlediska snižování energetické náročnosti u památkově cenných staveb příkladný a široce použitelný. Domy stojí na území Pražské památkové rezervace, jeden z nich je kulturní památkou. Cílem bylo vybudovat zde byty v luxusním standardu. Výhodou bylo, že se domy opravovaly v celku, ne byt po bytě. Fasády zůstaly nezatepleny, byla posílena tepelná izolace stropů, okna byla opravena nebo vyměněna za přesné kopie, byl instalován centrální zdroj vytápění a tak dále. Díky všem provedeným opatřením dnes jeden dům dosahuje úspor na spotřebě energií o 34 procent oproti původnímu stavu, druhý pak o zhruba 20 procent.

E15: Jaká je obecně v ČR v oblasti zelených památek situace? Kolik existuje příkladů, jaký jste právě uvedla. Jaká je ochota institucí dělat podobné projekty?

Příkladů je zatím velmi málo. Rakouský architekt Georg Reinberg v publikaci, kterou připravujeme, píše, že i když je v jeho zemi spousta novostaveb v pasivním standardu, tak chráněných staveb, jež by byly rekonstruovány byt do nízkoener-

getického standardu, je velice málo. A když si uvědomíme, že Rakousko je v oblasti zeleného stavění oproti Česku hodně napřed, je jasné, že u nás je situace v oblasti zelených památek ještě horší.

E15: Čím to je?

Obecně lze říct, že téma zeleného stavění je u nás stále hodně nové a v případě památek není žádná ucelená strategie. Rekonstrukce těchto budov, i když není cílem dosáhnout třeba nízkoenergetického standardu, je totiž mnohem komplexnější, než když se staví dům takzvaně na zelené louce. Situaci v této oblasti rozvířil program Zelená úsporám, protože nijak nezohledňoval, jestli je stavba památkově chráněná nebo cenná, či ne.

E15: K tomu se vyjadřovali také památkáři, říkali, že Zelená úsporám může situaci negativně ovlivnit. V čem je podle nich problém?

Měli oprávněnou obavu, že spousta domů, které nejsou památkově chráněné, ale přitom jsou nějakým způsobem cenné, bude zničena. Často je totiž snižování energetické náročnosti chápáno pouze jako zateplení fasády a výměna oken. Jenže tenhle model je pro stavby, které si mají zachovat nějaký charakter, nepoužitelný. Proto Státní fond životního prostředí později přišel s projektem, který jsme nazvali Zelené památky. A jak už jsem zmínila, programy na podporu snižování energetické náročnosti typu

Zelená úsporám by měly být mnohem komplexnější a určité věci neumožnit. Například v Rakousku nelze po získání dotace na snížení spotřeby energie při rekonstrukci použít plastová okna, protože je stát nepovažuje za ekologická ani vhodná.

E15: A došlo k poškození, nebo dokonce zničení kulturní nebo historické hodnoty nějaké takové stavby?

Nevím, jestli se to stalo u nějaké národní kulturní památky. Ale u budov, které my považujeme za kulturně cenné, což je třeba i běžná výstavba v centrech měst, dochází k masivnímu ničení. Stačí se projít po kterémkoliv českém městě nebo vesnici a uvidíte spoustu polystyrenem obložených fasád do ulice a plastových oken.

E15: Jak tomu předcházet?

Chybí jasné nastavená komplexní pravidla, která by koordinovala všechna relevantní hlediska, to znamená ochranu památkového fondu, územní rozvoj, energetickou náročnost budov či strategii hospodaření s energiemi. To všechno by mělo být zvažováno při povolování rekonstrukcí stavebními úřady a pak by také měli mít památkáři jasno a důrazně trvat na tom, co všechno se bude chránit. Zároveň by měla existovat dlouhodobá strategie osvěty, aby co nejvíce lidí chápalo, že zdravé a krásné prostředí pro život je v jejich vlastním zájmu.

< Martin Zika

> **Mahulena Svobodová**
Vystudovala Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy, obor politologie, mezinárodní a teritoriální studia, a Fakultu architektury Technické univerzity v Liberci, obor architektura a urbanismus. Získala také postgraduální Fulbrightovo stipendium na newyorské Kolumbijské univerzitě Graduate School of Architecture. Byla členkou studia Olgoj Chorchoj, spolupracovala s Útvarem rozvoje hlavního města Prahy a v současnosti působí jako odborná koordinátorka projektu Zelené památky.